



DOCUMENT MARC 2020

UN NOU CONTRACTE SOCIAL PER COMBATRE LES DESIGUALTATS

“Cal actuar decididament amb una **nova relació de l'espècie humana amb la terra i els seus ecosistemes**. Cal una **consciència de comunitat planetària**.”

El Manifest 2019 de Pobresa Zero – Justícia Global (PZ-JG) recollia aquestes demandes formulades per un grup de joves del Raval de Barcelona. L'acte organitzat per la plataforma PZ-JG del 17 d'octubre, Dia internacional per a l'erradicació de la pobresa, el vam dedicar a reflexionar sobre el **nou contracte social que necessitem per acabar amb els grans desequilibris i les greus injustícies** que patim. Quina funció ha de tenir aquest nou pacte? Com el materialitzem i el portem a la pràctica?

Amb aquesta assignatura pendent sobre la taula, a principis d'aquest any es va declarar la **pandèmia per covid-19** i vam constatar fins a quin punt som **vulnerables i interdependents**. El coronavirus es va estendre per tot el món i la globalització es va posar de manifest de la manera més crua: la consciència de 'comunitat planetària' es va imposar de cop.

El nombre de **morts atribuïdes a la covid-19 no és superior a les causades per altres mals** –insalubritat del medi ambient¹, fam², accidents de trànsit o altres malalties³—, però **la simultaneïtat amb que ens va arribar la nova amenaça i el caràcter generalitzat** amb què ens va afectar –tot i que no a tots de la mateixa manera, ni el virus pròpiament ni les mesures adoptades per contenir-lo— han marcat un **punt d'inflexió**. La 'comunitat planetària' s'ha fet palesa i ens ha recordat que no la formem només l'espècie humana, sinó també –i de manera molt rellevant justament en aquesta crisi— **el medi ambient i totes les altres espècies i formes de vida** que l'habiten.

EL MÓN ABANS I DESPRÉS DE LA COVID

Els **efectes nocius del model socioeconòmic** capitalista, depredador amb la natura i sempre a la cerca del lucre i el benefici individuals, s'han fet encara més evidents. La covid-19 ha trasbalsat per complet les nostres vides, però sobretot **ha posat de relleu i ha accentuat problemes que ja coneixiem**, derivats d'un model caduc i insostenible que va ser el causant directe de l'anterior crisi global –la financera de 2008— i que és responsable també de moltes de les febleses amb què hem d'afrontar l'actual. Més que canviar el món, **la covid i l'emergència social que se'n deriva han agreujat els mals que ja patíem**, les 'patologies prèvies'. D'entrada, **no ens han afectat a totes**

¹ OMS:

<https://www.who.int/es/news-room/detail/15-03-2016-an-estimated-12-6-million-deaths-each-year-are-attributable-to-unhealthy-environments>

² FAO: <http://www.fao.org/3/y7352s/y7352s03.htm>

³ OMS: <https://www.who.int/features/qa/18/es/>

per igual. La fortalesa o precarietat dels sistemes sanitaris i de protecció social de cada país **han condicionat la capacitat de resposta i gestió de les necessitats emergents**; i dins de cada país, el nivell socioeconòmic i els recursos de cadascú —econòmics, materials, culturals, relacionals...— han determinat també la magnitud de les conseqüències. La resposta dels governs ha estat dispar i s’ha posat de manifest, també, la **urgència de millorar la governança mundial** amb institucions sòlides i capaces de coordinar respostes globals. Si no fem els **canvis radicals i estructurals** que calen, les previsions catastròfiques dels diferents organismes internacionals les acabarem pagant els de sempre: classes treballadores i, sobretot, col·lectius desafavorits.

La crisi del coronavirus, en definitiva, ha fet **més imperiosa i urgent la necessitat d’un nou contracte social** a escala planetària que faci efectius els Drets Humans i instauri “una nova relació de l’espècie humana amb la terra i els seus ecosistemes”, tal com apunta el Manifest 2019. Els joves que el van elaborar hi demanen “**polítiques d’equitat per a les persones, els barris i els pobles**, sabent que la desigualtat social és la font de molts malestars individuals i socials que afecten a totes les persones”. Denuncien els “**desequilibris causats per una economia deixada en mans del mercat, sense cap control pel poder polític**” i acusen els “processos mercantils que afavoreixen els més poderosos i generen crisis de grans conseqüències que **afecten molt més els països empobrits**”. Reivindiquen drets avui vulnerats —a l’habitatge, a l’educació i la igualtat d’oportunitats, al treball, a la plena ciutadania per a les persones migrades, a la participació...— i situen com a prioritat l’**equitat de gènere per superar “segles de desigualtats i injustícies**”. Apel·len a “la fraternitat i el sentiment de comunitat universal”, reclamen **canvis d’actitud i una major cohesió social** —“canals i mecanismes de relació entre els joves dels diferents barris”, diversitat i riquesa en la seva interrelació— i conclouen que el que plantegen “és totalment imprescindible si volem tenir un **futur digne** com a joves” i preservar l’espècie humana.

REPTES I AMENACES: IDEES PER A LA CONSTRUCCIÓ DEL NOU PACTE

A l’acte en què es va fer públic el Manifest, l’arquitecta i activista Itziar González i el filòsof Josep Ramoneda van conversar amb la periodista Milagros Pérez-Oliva al voltant dels **reptes que tenim com a “societat desorientada”** (en paraules de Teresa Crespo, que com a portaveu de Pobra Zero – Justícia Global va obrir el diàleg) i com abordar-los amb un nou contracte social. El canvi climàtic, l’acceleració vinculada als avenços tecnològics i la finançarització de l’economia són alguns dels fenòmens que requereixen **repensar el nostre estil de vida i redefinir els principis** pels quals ens regim, posant en valor **els drets i les llibertats** de les persones, **la participació i la corresponsabilitat** ciutadana en la governança per tal d’harmonitzar el creixement en democràcia.



La sensació de trobar-nos en una cruïlla té a veure amb el trencament del progrés com a avenç continu. Els retrocessos són avui la **gran amenaça perquè posen en risc conquestes assolides**. El model d'Estat de Benestar dissenyat després de la Segona Guerra Mundial ha fet fallida: **els principis d'universalitat s'han incomplert** i, amb l'excusa que és econòmicament insostenible garantir-los per a tota la població, s'argumenta que només podem protegir els més necessitats, la qual cosa significa trencar amb el seu compromís i principi fonamental.

Les crisis precipiten i agreugen les situacions de risc i les febleses prèvies. Els fronts són múltiples i en la cruïlla en què ens trobem, **“la batalla ideològica és la més important –com afirma Milagros Pérez-Oliva—; si no la guanyem, no hi haurà nou contracte social”**. Actualment veiem a diversos països democràtics com “la gent és capaç de votar partits que acaben amb els seus drets”, de manera que alhora que es negocia el pacte entre governs, organismes internacionals i poders fàctics amb la **participació de la ciutadania**, cal convèncer l'opinió pública i vèncer la batalla ideològica perquè **el nou contracte social emani de la consciència de comunitat i busqui, per davant de tot, el bé comú**.

“Les persones som avui **còmplices del poder que ens destrueixen** a causa de la mediatització absoluta”, en paraules d'Itzar González. Hi ha una guerra de propaganda i uns mitjans de comunicació massa supeditats als interessos polítics i econòmics com per assolir la **qualitat democràtica que necessitem per vincular-nos amb la política i transformar les coses**. Avui les administracions públiques són opaques i tenim un “Estat en mal estat”, desbordat per poders transnacionals i amb **funcions repressores per mantenir l'ordre** que els legitima. Durant l'estat d'alarma decretat a Espanya per la pandèmia, l'anomenada **Llei Mordassa** –aprovada cinc anys abans— es va fer servir més que mai: **el nombre de sancions es va incrementar un 42%** respecte als seus primers tres anys i mig de vigència, més d'un milió de multes en 75 dies. Malgrat el compromís previ del Govern actual de derogar-la o reformar-la, l'exercici de drets humans com la llibertat de reunió, expressió i informació continua limitat, tal com va denunciar Amnistia Internacional en un informe⁴.

En el marc d'un capitalisme financer que propugna la idea que no hi ha límits, **l'ésser humà queda reduït a la seva condició d'agent econòmic i el model ens porta al nihilisme i la destrucció**, segons apunta Josep Ramoneda. “Ens manca un horitzó de futur, vivim en un present continu que dificulta pensar i projectar, amb un poder no encarnat ni articulat en espais de govern”, la qual cosa genera sensació d'impunitat i afavoreix l'auge de l'extrema dreta, retrògrada en drets i neoliberal radical. **“Els drets es substitueixen per caritat, que comprometen menys i és més barata”**.

PUNTS D'INFLEXIÓ, FORCES DE CANVI

Davant d'aquestes constatacions i amb la referència de l'Agenda 2030 i els Objectius de Desenvolupament Sostenible de Nacions Unides com a possible aproximació al ‘nou ordre mundial’ –si més no com a orientació, ja que no són vinculants—, el gran escull és **com aconseguir que els que avui dominen i exerceixen el seu poder per mantenir l' statu quo, entenguin que aquest és insostenible i que cal canviar les regles del joc**. Quines forces socials poden fer-ho possible? L'ecologisme i el feminisme generen grans expectatives pel seu caràcter transversal i la seva creixent influència.

El **redescobriments de la cooperació i l'instint humà d'interdependència**, així com la connectivitat i el vincle que porta a l'empatia, han cobrat força amb la crisi de la covid. El **pensament crític, imprescindible perquè hi hagi ciutadania** (entesa com a

⁴ *Violaciones de derechos humanos durante el estado de alarma*, Amnistia Internacional (Juliol 2020)

polis, participativa i compromesa en els afers polítics), també ha guanyat protagonisme gràcies a les innumbrables reflexions existencials arran del confinament. S'ha reivindicat la pausa, **el temps per pensar** sobre la realitat que ens envolta. Un recurs que, junt amb els més bàsics i fonamentals per viure amb dignitat i ser persones lliures, és essencial per **combatre dos factors que els poders aprofiten per imposar-se: el desconeixement i la por**.

L'acceleració de **la tecnologia i la comunicació digital** s'han accentuat, així mateix, amb la darrera crisi. Ramoneda llençava la qüestió ara fa un any: "És possible que **el contacte digital substitueixi el pell a pell?** He arribat a pensar que sí, seria bona senyal que no...". El 'capitalisme de vigilància' i les amenaces que planen sobre les llibertats civils —d'expressió, de relació i associació, de moviment...— són un altre focus de preocupació que s'ha disparat amb **la coartada de la salut pública i la seguretat**.

NOVA RADICALITAT DEMOCRÀTICA

Queda clar que el nou contracte social s'ha de basar en una **nova correlació de forces que permeti "reconstruir la polis des de baix"** (Ramoneda), mitjançant un espai de poder no jeràrquic en què tots els actors se sentin reconeguts i que afavoreixi el debat, l'argumentació i l'escolta. **Ja no es tracta de participar com a ciutadania, sinó de codissenyar i coproduir**, de ser els veritables artífex —exercint com a 'micropolítics'— de l'acord i la seva posada en pràctica. Itziar González creu que **"estem a l'inici d'una revolta molt profunda"** en què la ciutadania, que tenim "l'autoritat d'estar a la trinxera", farem el programa i, en tot cas, el contractarem amb els polítics perquè l'executin. Vetllant en tot moment per la transparència i el compliment del principi del bé comú, posant **les persones al centre**.

A l'hora de crear les noves estructures hi ha de jugar un paper cabdal el feminisme com a element transformador, capaç de generar **formes de poder diferents, que modifiquen les velles estructures de poder patriarcal**. La igualtat de drets haurà de ser el principi bàsic i fonamental i, a banda de l'**ecologisme** com a eix per superar la tendència depredadora i destructiva actual, caldrà repensar les ciutats per harmonitzar la lògica del benestar humà amb l'imperatiu de preservar els ecosistemes. El **municipalisme apareix també com una força influent** en clau de futur i, de manera transversal, caldrà potenciar la participació i la implicació ciutadanes per a una **nova radicalitat democràtica**.

DRETS SOCIALS I JUSTÍCIA GLOBAL EN UNA NOVA SOCIETAT

Els drets conquerits i que avui tenim reconeguts poden ser questionats en qualsevol moment, i de fet estan amenaçats. El **perill de regressió** és real i no podem baixar la guàrdia, començant per preservar i reivindicar el dret a la protesta, eina fonamental per al canvi. El **debilitament dels drets i el deteriorament de l'Estat de Benestar** que va provocar la gestió de la crisi econòmica de 2008 es fan ara més evidents encara. Les mesures adoptades van contribuir a augmentar les desigualtats, **van afectar greument serveis públics essencials com la salut, l'educació i la protecció social**, i van disparar la precarietat laboral i la vulnerabilitat de la classe treballadora. En lloc de frenar l'empobriment, es va beneficiar les persones que menys ho necessitaven, i **entre els col·lectius més afectats cal destacar les dones i les persones joves**.

Avui, **la crisi sanitària, econòmica i social provocada pel coronavirus ha demostrat els terribles efectes de la desigualtat**. Les persones en situació de vulnerabilitat han sofert més risc de contagi, tenen menys possibilitats de supervivència en cas de desenvolupar la malaltia i han patit de forma més dura les conseqüències del confinament. Les llars amb menys ingressos, amb una major exposició al contagi, han perdut en major mesura la feina i els ingressos, demostrant un cop més que les desigualtats no són innòcues; ben al contrari, produeixen una

distribució inequitativa dels riscos i es manifesten de forma nítida en tots els àmbits de la vida de les persones, com ara la salut, l'habitatge, el treball o l'educació.

El risc de fractura social s'accentua i la cohesió i la convivència es veuen greument amenaçades. La successió de crisis fan evident que el model capitalista que ha imperat les darreres dècades és insostenible; ha portat el nostre planeta al límit i ni el medi natural ni la població mundial poden suportar l'ofec durant més temps. **No volem una 'nova normalitat', ens cal una nova societat.** Tenim la responsabilitat de promoure i fer efectius canvis profunds i radicals que instaurin un nou ordre social, econòmic i polític basat en el respecte als drets de les persones i de la natura. Per fer-lo possible hem de reivindicar **la política com a eina col·lectiva al servei i a l'abast de la ciutadania**, perquè només amb corresponsabilitat i cooperació entre la mateixa ciutadania podrem parlar d'un **nou pacte social veritablement democràtic.**

No podem arrossegar els problemes de sempre –desigualtat, fam, atur, exclusió, racisme, masclisme...— **ni repetir els mateixos errors** que fa deu anys. Després de la massiva destrucció de llocs de treball, quan va arribar la recuperació macroeconòmica no tothom se'n va beneficiar i van aflorar les dramàtiques conseqüències de la devaluació salarial. La inseguretat i precarietat laboral, juntament amb la dificultat d'accés a l'habitatge com a recurs bàsic i fonamental per a una vida digna, segueixen empenyent, encara avui, milers de persones a la pobresa. I la crisi de la covid-19 agreujarà més encara la situació si no es prenen **mesures ambicioses i estructurals.** S'han d'establir noves prioritats, cal una **major inversió social** i unes polítiques amb visió preventiva i a llarg termini.

Garantir els drets bàsics és el primer pas per no deixar ningú enrere. S'ha de vetllar d'una vegada per tots pel conjunt de la població, donant cobertura a tothom que viu a casa nostra mitjançant la regularització de les persones migrants i el reconeixement dels seus drets. És una qüestió de **justícia social i global.** El nou paradigma ha de superar l'assistencialisme i posar **les persones i la sostenibilitat de la vida i del planeta al centre**, donant valor a allò que importa per al nostre benestar i per la cohesió social. Necessitem una ciutadania empoderada i participativa, que contribueixi al bé comú com a subjecte de drets i obligacions.

PASSEM A L'ACCIÓ

Ara és l'hora d'abandonar un sistema depredador i patriarcal que genera desigualtats i injustícies. Per avançar cap al nou pacte social plantegem les següents prioritats:

1. Combatre la precarietat laboral i la pobresa

- Reduir la parcialitat i la temporalitat i modificar la política salarial per acabar amb el fenomen dels treballadors i les treballadores pobres.
- Acabar amb la situació de precarietat que pateixen les persones que treballen com a falses autònomes.
- Assegurar que les treballadores de la llar i de les cures gaudeixen dels mateixos drets que la resta de persones treballadores, mitjançant la ratificació del Conveni 189 de l'OIT.
- Evitar que la subcontractació s'utilitzi com a pràctica per assolir la reducció de despeses salarials, revisant l'article 42 de l'Estatut dels Treballadors.
- Assegurar l'accés de les persones i les famílies més vulnerables a l'Ingrès Mínim Vital, amb especial atenció a la situació de persones migrants en situació administrativa irregular. En el context excepcional de la covid-19 s'ha d'obrir una via extraordinària que acabi amb la seva exclusió. I a mitjà i llarg termini, posar rumb a la Renda Bàsica Universal.
- Incrementar la corresponsabilitat de l'Estat en el treball de cures, reduint i redistribuint aquestes tasques no remunerades que recauen de forma

desproporcionada sobre les dones, i fomentant el treball digne en els sectors de cures.

- Reforçar el poder de negociació de les persones treballadores, desfent alguns dels canvis legislatius introduïts a la reforma laboral del 2012.

2. Reforçar l'accés universal a serveis públics de qualitat

- Incrementar i blindar la inversió pública en serveis socials i de benestar públics essencials.
- Garantir l'accés universal a la salut, assegurant que totes les persones sense excepció reben una atenció de qualitat.
- Garantir l'accés universal a l'educació, fent front de forma decidida a les inequitats educatives derivades de la crisi de la covid-19 i eliminant la bretxa digital perquè tots els infants tinguin les mateixes oportunitats.
- Garantir el dret a l'habitatge digne afavorint l'oferta d'habitatge de lloguer (ampliació del parc públic i regulació del privat), combatent l'especulació habitacional i aturant els processos de desnonament. Mentre no es pugui fer efectiu el dret d'accés a l'habitatge i no existeixi una RBU, assegurar almenys un ajut estable, complementari amb l'IMV.
- Combatre la segregació residencial i la gentrificació a les grans ciutats, font de desigualtats i expulsió de les veïnes.

3. Avançar cap a la justícia fiscal i combatre la corrupció en tots els àmbits de l'administració

- Incrementar la progressivitat de l'IRPF elevant el tipus impositiu per a les rendes més elevades i equiparant la tributació de les rendes del capital a les rendes del treball. Introduir la taxa Tobin a les transaccions financeres.
- Assegurar que les empreses paguen, com a mínim, un tipus impositiu efectiu del 15% sobre els seus beneficis. Introduir la 'taxa Google' a les grans empreses tecnològiques i eliminar les bonificacions al capital i a les grans empreses.
- Reformar l'impost sobre el patrimoni per evitar el dumping fiscal i millorar la progressivitat del sistema tributari.
- Combatre l'evasió i l'elusió fiscal, lluitar contra els paradisos fiscals i promoure la transparència financera.
- Promoure una contractació pública responsable i no oferir ajuts públics a empreses que evadeixen impostos, tenen presència a paradisos fiscals o tenen la capacitat de repartir dividendes als seus accionistes.
- Crear nous impostos verds que gravin les activitats que perjudiquen el medi ambient.
- Establir mecanismes preventius i transparents contra totes les corrupteles de les quals és víctima l'Administració Pública, que minen les institucions i els valors de la democràcia, l'ètica i la justícia.
- Impulsar mecanismes de denúncia i sanció efectiva de la corrupció a gran escala i mesures efectives que suposin la recuperació per part de l'Administració Pública dels actius perduts a causa de la corrupció.

4. Combatre el canvi climàtic i promoure la sostenibilitat

- Implementar canvis legislatius que permetin reduir les emissions de CO2.
- Promoure de forma decidida la transició ecològica de l'economia.
- Promoure hàbits de consum i de mobilitat que contribueixin a la sostenibilitat del planeta.
- No oferir ajuts públics a empreses que contribueixin a l'agreujament del canvi climàtic.

- Fomentar la sobirania alimentària i l'agricultura ecològica i de proximitat.
- Replantejar el model turístic per fer-lo compatible amb la sostenibilitat del planeta i el dret de la ciutadania als barris i les ciutats. Fer ciutats acollidores per a tothom.

5. Garantir els drets de tota la ciutadania i combatre la xenofòbia, el masclisme i els discursos d'odi

- Habilitar un procés de regularització administrativa que permeti l'accés al permís de treball de les persones migrants, amb especial urgència en el context actual de pandèmia.
- Garantir el dret a l'empadronament de tota la població, amb la col·laboració dels ajuntaments per facilitar el tràmit per la via del padró sense domicili fix. Les persones migrants, sense llar o que viuen rellogades han de ser empadronades i poder accedir als serveis socials.
- Revisar la Llei d'Estrangeria vigent per flexibilitzar els criteris per a l'arrelament i respondre de forma efectiva a les necessitats de les persones migrants, així com assegurar el compliment dels seus drets.
- Signar la Convenció Internacional sobre la protecció dels drets de les persones treballadores migrants i les seves famílies.
- Adoptar mesures que contribueixin a reduir les desigualtats de gènere i a posar fi a les violències masclistes.
- Reforçar la municipalitat com a via per reforçar el contracte social entre les institucions públiques i la ciutadania.
- Fomentar la participació de tota la ciutadania facilitant el dret a vot de la població migrant.

Instem les forces polítiques a fer seves aquestes prioritats i apel·lem a la corresponsabilitat de tots els agents i de la societat en el seu conjunt per impulsar la transformació radical i urgent que necessitem com a espècie i com a planeta.

UN NOU CONTRACTE SOCIAL PER COMBATRE LES DESIGUALTATS, JA!



Pobresa Zero – Justícia Global agrupa més de 3.200 organitzacions de l'àmbit de l'acció social, la cooperació, la pau i els drets humans a Catalunya
 +info: <http://pobresazero.wordpress.com/>